

YUNUS EMRE’NİN AKSARAY ORTAKÖY’DEKİ MEZARI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Yard. Doç. Dr. Doğan Kaya

Türk Tasavvuf Edebiyatının en büyük temsilcisi kabul ettiğimiz Yunus Emre’nin yattığı yer hususunda maalesef kesin bir neticeye varılamamıştır. Buna sebep; eldeki iddiaların yetersiz oluşu, karşı tezlerle bu iddiaların geçersiz kılınmasıdır.

Yunus Emre hakkında yapılmış olan çalışmalara baktığımızda, bu ulu zata ait Anadolu’nun muhtelif yörelerinde çok sayıda makam veya mezar zikredilir. Bunlardan Eskişehir-Sivrihisar, Aksaray-Ortaköy, Karaman, Bursa, Kula ile Salihli arası, Erzurum Duzcu köyü, Keçiözü, Sandıklı, Ünye ve Sivas Hafik’teki türbe veya makamlar adı geçen yerler arasındadır. Zikredilen yerler içinde bugüne kadar daha ziyade, Sivrihisar ve Karaman’daki türbeler üzerinde durulmuştur. Diğerleri ise kayda değer bir vesikaya veya iddiaya rastlanmadığından önemsenmemiştir.

Bugün “*Yunus Karaman’dadır.*” ya da “*Yunus Eskişehir’dedir.*” diyenler karşı tezlerle birbirlerinin iddialarını çürütmüşlerdir.¹ Sonuç olarak Yunus’un adları zikredilen yerlerde olmadığı ortaya çıkmıştır. Yani Yunus ne Eskişehir’de, ne de

¹. Ayrıca;
Naki TEZEL, *Nallıhan ve Yunus Emre*, **Ülkü**, S. 63, Ank., 1944, s. 18-19.
İ. Hakkı KONYALI, *Yunus Emre Nerelidir? Yedigün*, S. 626, İst., 1945, s. 5.
Kâmil KEPECİOĞLU, *Yunus Emre Nerede Yatıyor?*, **Nilüfer**, S. 4, Bursa 1945, s. 6-7.
Cahit ÖZTELLİ, *Yunus Emre’nin Mezarı ile İlgili Yeni Belgeler*, **Türk Dili**, C. 4, S. 38, Ank., 1954, s. 100-103.
Burhan TOPRAK, **Yunus Emre Divanı**, İst., 1960.
Abdülbaki GÖLPINARLI, **Yunus Emre ve Tasavvuf**, İst., 1961.
Abdülbaki GÖLPINARLI, **Yunus Emre**, İst., 1965.
M. Fuat KÖPRÜLÜ, *Yunus Emre’nin Mezarı*, **Meydan**, S. 20, 1 Haziran 1965, s. 24.
M. Fuat KÖPRÜLÜ, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Ank., 1966.
Türk Yurdu Dergisi, Yunus Emre Özel Sayısı, İst., 1966 (Yunus’un Makamı ile ilgili makaleler.)
Halim Baki KUNTER, **Yunus Emre Bilgiler-Belgeler**, Eskişehir, 1966, s. 78.
Osman ATILLA, *Büyük Mutasavvıf Yunus Emre’nin Mezarı Sandıklı’dadır*, **Kocatepe Gazetesi**, Afyon, S. 616, 30 Ağustos 1967, s. 3.
Ahmet KABAKLI, **Yunus Emre**, İst., 1971.
F. Kadri TİMURTAŞ, **Yunus Emre Divanı**, İst., 1972.
İ. Hakkı KONYALI, **Aksaray ve Ortaköy Tarihi**, C. 3, İst., 1975, s. 2995-2999.
Cahit ÖZTELLİ, **Belgelerle Yunus Emre**, Ank., 1977.
İsmail TOSUN, **Yunus Emre ve Hocası Tabduk Emre’nin Yaşam Öyküsü**, İzmir, 1981.
Mikail BAYRAM, *Yunus Emre Eskişehir (Sivrihisar)li Olabilir mi?* **25. Türk Dili Bayramı ve Yunus Emre Anma Törenleri**, 6-7 Temmuz 1985, S. 4, Karaman 1985, s. 50.
İ. Hulusi GÜNGÖR, Yunus Emre’nin Mezarı Hakkında Yeni Bir Yorum, **25. Türk Dili Bayramı ve Yunus Emre Anma Törenleri**, 6-7 Temmuz 1985, S. 4, Karaman 1985, s. 50,
Mustafa TATÇI, **Yunus Emre Divanı-İnceleme**, C. I, Ank., 1990, s. 34-43.

Karaman'dadır. Savunulan türbeler başka şahıslara aittir. O halde Yunus Emre'nin yattığı yer neresidir?

Aksaray Ortaköy

Milletimizin değer verdiği şahısları gönüllerinde yaşatırken, onlara sahip çıkıp kendi beldelerinde olduğunu ileri sürmeleri de gayet tabiidir. Yunus'un on yerde mezarının ya da makamının olması da bu yüzdendir. Aranılan gerçek Yunus'tur; ama hangisi?

Bizim burada üzerinde duracağımız yer, Kitaplarda **Konya Aksarayı** olarak geçmektedir. Yunus'a izafe edilen mezar, bugün Ortaköy ilçesinin Reşadiye köyündedir. Ortaköy, 1957'de ilçe olmazdan evvel, Aksaray'a bağlı idi. Aksaray ise bugün Konya'ya bağlı bir ilçe değil, 68 plakalı ilimizdir. Bu yüzden kaynaklarda Konya Aksaray'ı ibaresini yeri gelmişken **Aksaray Ortaköy** olarak düzeltmek istiyoruz.

Araştırmacılar, buradan söz ederken, hemen hemen hiç üzerinde durmamışlardır. Bu konuda derinlemesine bir araştırma yapmadan, gerçeklik ihtimalinin çok az olduğundan, hatta hiç olmadığından söz ederler.

Vilayetnamedeki Yunus

Yunus Emre'nin yattığı yer hakkında elde sağlam belgeler bulunmamaktadır. Vakfiyeler, tezkireler vb.. bunlarda anlatılanların hepsi de kifayetsizdir. Müracaat edilen eserlerin başında da Hacı Bektaş Veli'yi anlatan, onu yücelten **Vilâyetname** gelir. Bu eserin bazı bölümlerinde hurafeye kaçılmış, destanımsı özelliklere yer verilmiştir. Fakat içinde hakikati yansıtan epey mankabenin varlığını de göz önünde bulundurmak gerekir. Bu bakımdan Vilâyetnameleri biz araştırmacılar olarak yabana atamayız. Abdülbaki Gölpınarlı, Vilâyetnamelerden istifade edileceği yolunda şunları yazıyor:

*"... bu eserler, tarihe de faydalı olabilir ve bunlardan faydalanmak imkânı vardır. Ancak şunu bilhassa söyleyelim ki, bu çeşit eserler, ne gibi bir bilgi verirse versinler, önce inanmamak, sonra bu bilgiyi o devrin yahut o devre yakın devirlerin tarihi kaynaklarıyla karşılaştırmamak, çok sıkı eleştirmeye tabi tutmak gerekir."*²

Vilâyetnamenin 48 ve 49. sayfalarında Yunus'tan söz edilmektedir. Aynen vermeyi uygun görüyorum.

"Sivrihisar'ın kuzeyinde Sarıgök derler, bir köy vardı. O köyde doğmuş Yunus Emre adlı biri vardı. Bu erin mezarı da gene doğduğu yere yakındır. Yunus, ekincilikle geçinir, yoksul bir adamdı. Bir yıllık kıtlık olmuştu, ekin bitmemişti. Hacı Bektaş'ın vafını o da duymuştu. 'Gıdeyim, biraz bir şey isteyeyim' dedi. Bir öküze alıç yükledi, vara vara Karaöyük'e geldi. Hünkâr'a;*

². Abdülbaki GÖLPINARLI, **Vilâyetname**, İst., 1958, s. VI.

* Eserin orijinalinde "şimal" geçmektedir (Bkz. Abdülbaki GÖLPINARLI, **Yunus Emre ve Tasavvuf**, İst., 1961, s. 51) ve Gölpınarlı bu kelimeyi "kuzey" yerine sehven "güney" diye çevirmiştir.

- 'Yoksul bir adamım, ekinimden birşey alamadım, yemişimi alın, karşılığımı lütfedin, ehlimle ayalimle aşkınıza yiyeyim' dedi.

Hünkâr emretti, alıcı yüklediler. Bir-iki gün sonra Yunus, memleketine dönmeyi kararlaştırdı. Hünkâr bir derviş gönderdi.

- 'Sorun' dedi, 'Buğday mı verelim, nefes mi?'

Yunus'a sordular. 'Ben nefesi ne yapayım, bana buğday gerek' dedi.

Hünkâr'a bildirdiler. Buyurdu ki:

- 'Her alıcın çekirdeği başına on nefes verelim.'

Bunu söylediler. 'Ehlim var, ayalim var, bana buğday gerek' dedi.

Bunun üzerine öküzüne buğday yüklediler. Yola düştü. Fakat köyün aşağısına gelince hamamın öte yanındaki yokuşu çıkar çıkmaz; 'Ne olmayacak iş ettim ben' dedi. 'Vilâyet erine vardım, bana nasib sundu, her alıcın çekirdeği başına on nefes verdi, kabul etmedim. Verilen buğday birkaç gün yenir, biter. Bu yüzden o nasiblerden mahrum kaldım. Döneyim varayım belki gene himmet eder.'

Bu fikirle dönüp tekrar tekkeye geldi. Buğdayı indirdi.

- 'Erenler' dedi, 'Bana himmet ettiği nasibi versin, buğday gerekmez bana.'

Halifeler, gidip Hünkâra bildirdiler. Hünkâr;

'O iş, bundan böyle olmaz. O kilidin anahtarını **Tabduk Emre**'ye sunduk. Ona gitsin. Nasibini ondan alsın' dedi.

Halifeler, Hünkâr'ın sözünü Yunus Emre'ye söyledi. O da Tabduk Emre'ye gitti, Hünkâr'ın selâmını söyledi, olanı biteni anlattı. Tabduk selâmı aldı.

- 'Safa geldin, kademler getirdin. Halin bize malum oldu. Hizmet et, emek ver, nasibini al' dedi.

Yunus, Tabduk Emre'nin tekkesinde odun çeker, arkasıyla getirirdi. Yaş ağaç kesmez, eğri odun getirmezdi. kırk yıl hizmet etti. Günün birinde Tabduk Emre'ye bir neş'e geldi, hallendi. Meclisinde **Yunus-ı Guyende** adlı bir şair vardı. Ona;

- 'Söyle' dedi.

O, murın kırın etti, söylemedi. Tabduk;

- 'Yunus!' dedi, 'Sohbet et, şevkimiz var, iştelim.'

Yunus gene söylemedi. Bu sefer Tabduk, Yunus Emre'ye döndü;

'Hünkâr'ın nefesi yerine geldi, vakit tamam oldu, o hazinenin kilidini açtık, nasibini verdik, hadi söyle' dedi.

Hemen Yunus Emre'nin gözünden bir perde kalktı, söylemeye başladı. Söylediği nefesler, büyük bir divan oldu.”³

Burada sözü edilen Sivrihisar ve Sarıköy, hemen belirtelim ki, Eskişehir Sivrihisar ve Sarıköy değildir. Bu, araştırmacıların “*Acaba, Türkiye’de aynı özellikte bir yer daha var mıdır?*” diye akıllarına getiremedikleri **Aksaray**’daki **Sivrihisar** ve onun kuzeyindeki Sarıköy bugünkü ismiyle **Sarıkaraman** köyüdür.

Sivrihisar Köyü ve Kalesi

Sivrihisar köyü, Aksaray ilinin Gelveri bucağına bağlı, buraya 5 km mesafede bir köydür. 27 haneye sahip olup, Aksaray’a 55 km mesafededir. Halkı Selanik muhaciridir. Bugün altyapı tesisleri bakımından çok geridir, fakat geçmişte önemli bir merkez olduğu kesin.

Köyün kuzeyinde ve hemen üstünde **Sivrihisar Kalesi** (Halk, “kale” diyor.) bulunmaktadır. Köy, bu kalenin eteğindedir. Sivrihisar Kalesini tetkik etmek için, buraya 1983 Eylülünde bir ekiple gittik. Ekipte Etnografya Müzesi Müdürü Osman Aksoy, Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkan Yardımcısı Hayrettin İvgin, Arkeoloji Asistanı İsmail Hakkı Beyoğlu, Yunus Emre hakkında bir hayli emek vermiş olan Kırşehirli Ekrem Kültepe ile birlikteydik. Osman ve İsmail Hakkı Beyler, Kele’de **Horasan harcı** kullanıldığını, muhtemelen önceki yapıya ilâveler yapıldığını söylediler. Kale, bugün harabe durumdadır.

Kale’nin içinde aşağılara doğru inen gizli yolun ağzı / kapısı durumunda bir delik bulunmaktadır. Bu yeraltı yolu, Damlacık denilen pınara kadar kadar iniyormuş. İniyormuş diyoruz, çünkü Gelveri-Sivrihisar yolunun yapılışında atılan dinamitlerle iyici kapatılmış.

Çalışmalarını ve eserlerini takdirle karşıladığımız İbrahim Hakkı Konyalı, Sivrihisar’ın geçmişi hakkında önemli bilgiler vermektedir:

“Sivrihisar, Eyüphisar ile Niğde arasında büyük bir kale idi. birçok asi Türk kuvvetleri oraya sığınmıştı. Mücirü’-d-din, bu kale üzerine yürüdü. İki yıldan beri yağma ve çapullarla vilâyet halkını perişan bir hale koyan bu eşkıyayı da yola getirmek istiyordu. Asiler Naib ve Sutay için atlar gönderdiler. Fakat Mücirü’-d-din aldırmadı. Vilâyet halkının hayat ve emniyetini korumak cihetini düşündüğü için Tanrı da kendisine yardım etti. Bu kaleyi zapt ve eşkıyadan temizledi. Hisarı harap bir hale getirdikten sonra Aksaray’a geçtiler . (Müsameretü’l-Ahbar)

*Sivrihisar kalesinde bu topraklardan gelip geçen bütün milletlerin payı vardır. Bu kalenin Hititler’in Kapadokyalılar’ın, **Romalılar**’ın **Bizanslılar**’ın ve hatta **İranlılar**’ın faydalandıklarında hiç şüphe yoktur.”⁴*

Kale isyancıların sığınmasına çok elverişli olduğu için, birtakım çarpışmalara sahne olmuştur. 1285 yıllarında **Sultan Gıyaseddin** (III. Keyhusrev) burayı annesi **Argun Han**’a tahsis etmiştir. Daha sonra buraya **Moğollar** sahip

³. Abdülbaki GÖLPINARLI, *Vilâyetname, Menakub-ı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli*, İst., 1990, s. 47-48.

⁴. İ. Hakkı KONYALI, *Aksaray Tarihi*, C. I, İst., 1974, s. 1067.

olmuştur. Geçmişte çok önemli bir yerleşme merkezi olan Sivrihisar Kalesi, günümüzde artık eski şöhretini yitirdiği için kimsenin dikkatini çekmeyecek kadar unutulmuştur.

Sarıkaraman

Vilâyetname’de sözü edilen **Sarıköy**, bugün Aksaray Ortaköy ilçesine bağlı olan **Sarıkaraman** köyüdür. Ortaköy’e 20 km. mesafededir. Köy, beş ayrı yerleşme merkezinden oluşur: Sarıkaraman, Beşağıl, Sarıkaya, Ayvazlı, Aşağı Mahalle.

Köy, adını ilkinden alır.kelimenin sonundaki “Karaman” ibaresi sonradan ilâve edilmiştir. Bölgede “sarı” ismi çok yerde kullanılmaktadır. Meselâ, köy halkı arasında yaygın olan soyisimlerden Sarı’dır. Bu, diğer soyisimlerin arasında % 30 kadardır. Civarda Satansarı, Sarıyahşi, Sarıhasanlı, Sariağıl gibi önemli yerlerin bulunması dikkatimizi çekmektedir. Sarıkaraman köyü, Bozdağ’ın güney ve güneybatı yamacına kurulmuştur. Köyde hayvancılık ve ziraat gelişmiştir.

Ziyaret Tepe ve Yunus Emre

Sarıkaraman köyünün kuzeyinde, 4 km mesafesinde halkın “**Ziyaret Tepe**” dediği mevki bulunmaktadır. **Yunus Emre**’nin türbesi, işte bu tepe üzerindedir. Halk, yüzyıllardır burada yatanı Yunus Emre bilir. Türbe, şu anda Ortaköy’ün Kırşehir sınırındaki son köyü olan Reşadiye arazisindedir. Reşadiye arazisi, daha önceleri, Sarıkaraman köyü yaylaları arasında idi.

Ziyaret Tepe’nin rakımı 1267 m’dir. Türbenin çevresinde, burada daha önceleri evlerin ve zikir yerlerinin bulunduğunu gösteren duvar kalıntıları vardır. Türbe üzerinde hiç bir kitabe yoktur. Fakat 1944 yılına kadar mevcut olduğu ileri sürülür. Bu konuda Refik Soykut şu bilgileri vermektedir:

*“Nevşehir’in Nar kasabasına şaraphane yapıldığı 1944 yılında aslen Sulhanlı (Ulupınar)’dan olan Mehmet Cingi ile kardeşi Sami Cingi de (İkisi de mühendis imiş.) burada faaliyet gösterirler. Aldıkları krom madeni arasında mezardan çıkardıkları yazılı taşı da götürürler. Ekrem Kültepe’ye göre bu taş, herhalde Konya’ya götürülmüş olabilir.”*⁵

Şimdiki türbe yapılmadan önceki türbe yaklaşık 12 m²’lik olup oda şeklindeydi. Batı ve güney duvarları düz, diğer duvarlar ise dairemsi şekilde birleşiyordu. Yunus’un yattığı yer, girişte sağda kıbleye düşen köşede idi. Türbenin batısında bir badem ağacı, kıble tarafında da halkın dilek bezi bağladığı bir çitlembik bulunmaktadır. Türbeye giriş, güneybatı yönündeydi ve üstü açıktı. (Halk bir türlü örtü tutturamamış.) Birkaç ağaç ile kapatılmaya çalışılmıştı.

1982 yılında A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Paleoantoloji Anabilim Dalınca türbede yatanın kemikleri üzerine yapılan inceleme sonucu yazılan raporda bizim için oldukça önemli sayabileceğimiz bulgular ortaya konulmuştur. Raporun bir bölümünde şu bilgiler yer almaktadır:

“ Kültür ve Turizm Bakanlığının 3 Eylül 1982 gün ve 18-18 sayılı, ayrıca eski eserler ve müzeler Genel Müdürlüğünün 13 Eylül 1982 gün ve 02.3 (06) 7091

⁵. Refik SOYKUT, **Hedef** Dergisi, Yıl 3, S. 34, Ank., 1981, s. 18.

sayılı yazı ve onayları gereğince, Kırşehir merkez ilçe köylerinden Sulhanlı (Ulupınar) köyü yakınlarındaki 1267 rakımlı Ziyaret Tepe’de yetkili resmi ve bilim kurulu tarafından açılan Yunus Emre’ye ait olduğu söylenen mezardan alınmış 12 parça kemik, bilimsel incelemesi yapılmak üzere Emekli Albay Refik H. Soykut tarafından Anabilim Dalımıza getirildi.

Söz konusu olan 12 kemikten 11 adedinin insana ve bireye ait olması, morfolojik yapılarının benzerliği bakımından kuvvetle muhtemeldir. Diğer kemiğin bir keçiye (adak hayvanı) ait olduğu, bu konunun uzmanı olan arkadaşlarımız tarafından belirtilmiştir.

.....

1.Femur (ıyluk kemiği) 'a ait olan 2 parça yapıştırılarak aynı kemiğe ait olduğu görülmüştür... Özellikle linea asperanın çok belirgin ve çıkıntılı oluşu, kemiğin **sağlam ve iri yapılı erişkin bir erkeğe ait olduğunu göstermektedir...**

2. Talus (aşık kemiği): Kemiğin Caput tali, Collum tali ve Processus posterior kısımlarının bazı yerleri kopmuş ve kayıptır.. Collum talus'un üzerinde tibia'nın oluşturduğu iz (çömelme faseti) mevcuttur ve **kemiğin ait olduğu ferdin çömelme alışkanlığı olduğunu göstermektedir...**⁶

Burada dikkatimizi çeken nokta, kemiklerin çömelme alışkanlığı olan bir erkeğe ait olduğunun ortaya çıkmasıdır ki, Yunus bu özellikleri taşıyan birisidir.

Halk, buraya senenin belirli günlerinde yağmur duasına gelir. Türbedeki Yunus Emre, bazan kişilerin gözüne gözükür. Ekrem Kültepe'nin bu konudaki tespiti şöyledir:

“... Sebzeleri sulayım diye uğraşırken, akşam oldu. Korkmağa başladım. Bildiğim sureleri hem okuyor, hem de işimi bitireyim diye, acele acele çalışıyordum.

Ziyaret Tepe'den aşağı doğru, benim bulunduğum tarafa bir insan geliyor. Önce iyice baktım, tanıdığım bir kimse değildi. Sırtında kıldan dokuma bir şal vardı. Sarı benizli, elmacık kemikleri çıkık, sakalı beyaz, fakat kısa, yetmiş yaşlarında, elinde bir asası var. Şu taşın yanına kadar geldi.

-Kızım korkma ben buradayım, işini bitir, dedi ve taşın yanına durdu.

-Baba kimsin, nereye gidiyorsun? Akşamleyin buyur bize gidelim, işimi bitirince, dedim.

-Sağol kızım. Ben bir yere gitmem, buradayım, dedi ve devam etti. Sen ne zaman gelersen yavrurum, ben buradayım.

-Baba kimlerdensin, adın ne, diye sordum.

-Ben Ziyaretliyim. Adım Yunus Emre, dedi.

İşim bitinceye kadar, o taşın yanında durdu. Ben de işimi bitirdim,

⁶ Refik SOYKUT, **Emrem Yunus, Ahiliği-Kültürü-Yurdu**, Ank., 1982, s. 102-103.

-Allah razı olsun, dedim.⁷

Kitaplarda sözü edilen batın topunun atılması da yaşayan vatandaşlar tarafından yemin billah anlatılır. Ayrıca buraya çocuğu olmayanlar yahut olup yaşamayanlar, yağmur ve bolluk bekleyenler, hayatta muvaffak olmak isteyenler hülasa her türlü dileği olanlar ziyarete gelirler. Doğan erkek çocuklarına *Yunus*, *Dede Yunus*, *Emre* gibi isimler konulur. Gerçekten de Sarıkaraman halkının isimleri arasında sözünü ettiğimiz isimler belli bir yekun tutacak derecede fazladır.

Ziyaret Tepe çevresinde şu anda yok olan bir **Zaviye Köyü** vardı. Yeri hâlâ bellidir. Reşadiye halkı evlerini yaparken, kalıntının taşlarından istifade etmişler. Tepenin eteğinde Yunus Emre'nin **Çile Damı** bulunmaktadır.

Çile Damı ile ilgili olarak Refik Soykut Bizlere şu bilgileri vermektedir:

“Ziyaret Tepe'nin hemen doğu eteğinde, kuru dereyi geçince düzlükte, iç ölçüleri 3.5 X 3.7 m. olan tonoz kubbeli, Horasan harçlı, epeyce yaşlı, harap bir yapı bulunuyor. Yaklaşık 110 cm. kalınlıktaki duvarları bir hayli dökülmüş, tonoz kubbe delinip çatlamış, nerede ise çökecek. Batıya dönük bir kapıdan ayrı hiçbir pece-penceresi yok. İçi ve çevresi epeyce dolmuşa benziyor.

Köylülerin anlatımına göre, çok eskiden kalma bu yapıyı Yunus, bir süre çile damı olarak kullanmış. Ondan sonraki zamanlarda, dervişler burada toplanmışlar, zikir etmişler, riyazete çekilmişler, çile doldurmuşlar. Zaman zaman eşkiyalar da barınmak istemiş ama, onlara tekin gelmemiş, tutunamamışlar.”⁸

Yunus'un makamı ne gariptir, Aksaray ile Kırşehir sınırının bulunduğu yerdedir. Bu yüzden onun Kırşehir'de yattığını da ileri sürerler. Edindiğim bilgiye göre türbe Reşadiye köyü sınırındadır. Yani Aksaray Ortaköy'e aittir. Kırşehir veya Ortaköy'e ait olup olmaması meselenin başka bir boyutu. Bizi ilgilendiren burada yatan kişinin kimliğidir ve biz de bunu açıklığa kavuşturmaya çalışıyoruz

Tapduk Emre ve Tapduk Köyü

Yunus Emre'nin yanında kırk yıl çile doldurduğu Tapduk Emre'nin makamı da aynı coğrafi bölgede bulunmaktadır. Tapduk Emre bugün kendi adıyla bilinen Tapduk köyünde yatmaktadır.

Tapduk köyü, Aksaray'ın 34 km. kuzeyindedir. Tapduk Sultan'ın burada yatmasından ve vaktiyle onun tasarrufu altında olduğundan dolayı, bu ismi almıştır. Eskiden *“Oflagu”* denirdi. Beştepe dağının eteklerinde kurulmuştur. Tepede meşelerin bulunması bize, Yunus'un şeyhine getirdiği meşeleri hatırlatıyor.

Tapduk Emre hakkında bilgilerimiz, maalesef çok azdır. Vilayetname'de bir nebze olsun bilgi bulabilmekteyiz.

“Rum erenleri, Hacı Bektaş-ı Veli'ye gidecekleri vakit, Emre'ye 'Haydi' dediler 'Sen bizimle gel'. Emre çok kuvvetli bir erdi. 'Dost divanında bütün erenlere nasib üleştirilirken, Hacı Bektaş adlı er görmedik.' dedi, Hacı Bektaş'a gitmedi.

⁷. Ekrem KÜLTEPE, **İlimiz Kırşehir Gazetesi**, 24 Haziran 1982.

⁸. Refik SOYKUT, a. g. m., s. 18.

Hacı Bektaş'a, Emre'nin sözünü haber verdiler. Hünkâr Sulucakarahöyük'te, Kadıncık Ana'nın evine yerleşince, her taraftan muhip, mürid gelip ıhtırlımaya başlandı. Hünkâr Saru İsmail'i gönderip Emre'yi çağırtdı. Emre, yanına gelince Hacı Bektaş; 'Siz' dedi, 'Dost divanında erenlere nasib üleştirenken Hacı Bektaş adlı bir kimse görmedik.' demişsiniz. 'O nasib üleştiren elin nişanesi vardır. Onu da bilir misiniz?' Emre; 'O divanda yeşil bir perde vardı.' Dedi. 'Onun ardından bir el çıktı, bize nasib üleştirdi. O elin avucunda latif, yeşil bir ben vardı. Şimdi bile görsem tanırım.' Hacı Bektaş elini açtı. Hacı Bektaş'ın avucunda, o güzelim yeşil beni görür görmez, üç kere; 'Tapduk Hünkârım' dedi. Bundan sonra adı Tapduk Emre oldu. Emre başındaki tacı çıkartıp Hünkâra teslim etti. Hankâr, tacını tekbirleyip giydirdi. O da izin alıp makamına döndü."⁹

Türkiye'de **Tapduk** isminde yerleşme merkezlerinde iki tane olması (Diğeri Edirne'nin Havsa ilçesinin 15 km. kadar doğusunda bir köyün adıdır.) ve bunlardan birinin Hacı Bektaş'a yakın olması tesadüf müdür?

Tapduk Emre, bugün köydeki caminin minberi karşısında yatmaktadır. Cami yapılmazdan evvel burası bir külliye imiş, fakat kendiliğinden yıkılmıştır. Camie girerken tabaka halinde, daire şeklinde tahminen 2.5 m. Çapında, üstü düz bir taş mevcuttur. Bu taş Tapduk Emre'nin müritleriyle birlikte yemek yediği *Yemek Taş*ıdır. Ayrıca Tapduk'un insanlara ilahi yolla şifa verdiği, sapı ve tokmağı ağaç olan *Şifa Tokmağı* da buradadır.

Eldeki bilgiler burada yatanın Tapduk Emre olduğunu göstermesine rağmen, İbrahim Hakkı Konyalı, Başbakanlık Arşivinde 455 numarada kayıtlı bir deftere dayanarak burada yatanın Yunus Emre'nin şeyhi Tapduk Emre değil de, Derviş Tapduk olduğunu ileri sürer. Belgede şu bilgiler yer almaktadır:

"Bu köy Derviş Tapduğ'un evladının tasarrufundadır. Ellerinde Karamanoğlu İbrahim Bey'in ve Şehzade Cem Çelebi'nin, Şehzade Abdullah Çelebi'nin mektupları (beratları) vardır. Saltukzade Derviş Tapduk, bu köyde bir zaviye yapmıştır. Bu köyün geliri ile bu zaviyeyi ihya edermiş. Şimdi evladı ihya ediyorlar. Eskiden beri kimseye rüsum vermiyorlar."¹⁰

Konyalı, öteden beri Yunus Emre'nin Karaman (Larende)'da olduğunu savunmuştur. Sanırız bu yüzden verdiği belge üzerinde fazla zahmet etmemiştir. Konyalı'nın belirttiği ve burada adı geçen Karaman beylerinden II. İbrahim'dir. Bu bey, 1433-1460 yıllarında Osmanlı Devleti bünyesinde idarecilik yapmıştır. Hâlbuki Tapduk Emre, mahmut Bey oğlu bedreddin İbrahim Bey zamanını idrak etmiştir.¹¹

⁹ Abdülbaki GÖLPINARLI, **Vilâyetname**, s. 21.

¹⁰ İ. Hakkı KONYALI, **Aksaray Tarihi**, C. 2, İst., 1974, s. 2085.

¹¹ Bu konuda İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, **Osmanlı Tarihi** adlı eserinde (TTK Basımevi, C. I, Ank., 1972, s. 45.) şöyle yazıyor: "Güneri Bey'den sonra Karaman Beyliği, kardeşlerden Mahmud Bey'e geçmiş ve 1307 veya az daha sonra vefatı üzerine, aile arasındaki birlik sarsılmış, Mahmud'un iki oğlu Burhaneddin Musa ve Bedreddin İbrahim Beyler arasında ihtilaf çıkmış ve bu münasebetle Karaman Beyliği üzerinde Memluk sultanlarının te'siri görülmüştür. Bedreddin'den sonra yerine oğlu Halil Bey Karaman beyi olmuştur. Halil Bey'in H.745 / M.1344 tarihli Larende vakfiyesine göre bu tarihlerde hükümdar olduğu anlaşılıyor."

Sözü edilen berat ilk defa ne zaman, kim tarafından verilmiştir? Belki de adı geçen II. Değil I. İbrahim'dir! Tabduk Emre'ye verilen berat, daha sonra Şehzade Cem Çelebi ve Şehzade Abdullah Çelebi tarafından da onun ahvadına verilmiştir. Hülasa, Tapduk köyünde yatan Derviş Tapduk, Tapduk Emre, Tapduk sultan olarak da zikredilen Yunus'un şeyhi Tapduk'tur.

Yunus'un Dili ve Kırşehir

XIII. ve XIV. yüzyılda **Kırşehir**, önemli bir kültür merkezi idi. **Hacı Bayram Veli** (1208-1271), **Gülşehri** (XIII-XIV. yüzyıl) **Ahi Evren** (Öl. 1261), **Âşık Paşa** (1272-1333) bu çevrede faaliyet göstermişlerdir. Ayrıca Konya'da mânâ âleminin sultanı Mevlânâ Celâleddin Rûmî (1207-1273)'nin de bu yüzyılda yaşadığını unutmayalım.

Gönül ordusunun kumandanı Yunus Emre (1240/41- 1320/21)'nin bu çevrede yaşadığına şüphemiz yoktur. Şöyleki; Yunus'un şiirlerinde kullandığı dil, Âşık paşa ile Sultan Veled'in kullandığı dil ile aynıdır.¹² Demek oluyor ki, Mes'eleye dil açısından bakıldığında da Yunus bu bölgenin insanı olduğu ihtimali kuvvetlenmektedir.

Sarıkaraman; Hacı Bektaş

Başta hikâyesini verdiğimiz Yunus'la ilgili bölümde, Yunus'un öküzüne alıç yükleyip –ki konu ettiğimiz bu bölgede hâlâ çok sayıda alıç ağaçları vardır– Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin yanına, köyü Sarıkaraman'dan kalkıp gitmiştir. Bu mesafe düz hatla 34 km.'dir. Beri taraftan Konya Karaman'ın Sulucakaraöyük (Hacı Bektaş)'e mesafesi 240 km., Eskişehir'deki Sarıköy'ün mesafesi ise 275 km.'dir. O devrin imkânlarıyla kağrı arabasıyla her iki mesafeden de Hacı Bektaş'a gitmek, en iyi ihtimalle bir ay gibi zamanı gerektirir. Bilindiği gibi alıcın, dalından koparıldıktan sonra kısa sürede yenilmesi gerekir. Kağrıya istif edilmiş alıçların tazeliğini koruması bu zaman zarfında mümkün değildir. Bu duruma göre, Yunus'un Karaman'dan yahut Eskişehir'den Hacı Bektaş'a gitmesini düşünmek bize biraz mantık dışı gelmektedir.

Yunus, Hünkâr Hacı Bektaş'ın verdiği buğdayı yükleyip köyüne dönmek için yola koyulur.. Bir yandan yol alırken, bir yandan da düşünür. Köyün alt başındaki hamamın yanına gelince “nefes” almadığına pişman olur, geri döner. Dönmeye karar verdiği köy, Hacı Bektaş değildir. Zira o kadar ısrara rağmen buğdayda karar kıldığı ve birkaç yüz metre sonra vazgeçtiği düşünülemez. Kafasını toplaması ve düşünmesi için mesafe gerekir. **Vilâyetname**'de zikredilen yer Hacı Bektaş'ın güneyinde ve buraya 16 km. uzaklıkta **Gümüşkent** (Eski ismi: Salanda) köyüdür. Sözü edilen hamam bugün bile durmaktadır.

Yunus Emre-Tapduk Emre

Yunus'un şeyhi Tapduk Emre'nin bu bölgede yattığını söylemiştik. Yukarıda bahsettiğimiz Ziyaret Tepe ile Tapduk Köyü'nün mesafesi düz hatla 22 km.'dir. Tapduk'un makamı aynı zamanda Hacı Bektaş'a ve Aksaray Sivrihisar'a 41

¹² Abdülbaki GÖLPINARLI, *Yunus'un Dili, Yunus Emre ve Tasavvuf*, s. 113-118.

km.'dir. Şiirlerinden öğrendiğimize göre Yunus, gezdiği yerlerde Tapduk Emre'nin tasavvufi görüşünü anlatmıştır:

*Varduğumuz illere, şol safa gönüllere
Halka Tapduk mânâsın saçtık elhamdülillah*

Sonunda, şeyhinin yanına gelmeye karar verir. Niyeti, artık ondan ayrılmamaktır.

*İndük Rum'u kışladık, çok hayr u şer işledük
Uş bahar geldi girü, göçtük elhamdülillah*

*Ne yürüyem ne hod irem, ne uzak sefere varam
Çün dostu bunda buldum, ayruk neye seferüm var*

Sonuç itibarıyla, Tapduk ile Yunus birbirlerine çok yakın yerlerde yaşamış ve ömürlerini tamamlamışlardır.

Yoksul Yunus

Yunus ömrünü Sarıkaraman'da tamamlamıştır.. Çiftçilikle uğraşmıştır. Öyle iddia edildiği gibi, çiftlik sahibi ve varlıklı biri değildir. Burası, önceden de söylediğimiz gibi, verimli bir arazidir. Bunu kendisi de şiirlerinde açık açık dile getirmiştir. Halbuki, Eskişehir'deki Sarıköy'ün çıplak tepeleri, çorak bir vadisi vardır. Bunun yanında orada yatan bizim *Yoksul Yunus* değil tersine mal-mülk sahibi, varlıklı *Yunus Emir Bey*'dir.

Bir şiirinde evli olduğunu söyleyen Yunus'u, ömrünün belli bir döneminden sonra yerleşik hayatı seçmiş biri olarak görürüz.

*Bunda dahi virdün bize, ol huriyi cüft ü halal
Andan dahi geçti arzum, azmüm sana kaçmağ içüm*

Onun gurbette öldüğünü ileri sürenler, şiirlerinde bu ve buna benzer ifadeleri göz önüne almak durumundadırlar.

.....

Yunus'un yattığı yer hakkında en doğru teşhisi 1966'da Prof. Dr. Şehabeddin Tekindağ koymuştur. Tekindağ, Türk Yurdu'nda birtakım tezler ileri sürdükten sonra şunları söylemektedir:

“... Onun yattığı yeri Karaman'da yahut Eskişehir'de değil, divanda isimleri geçen şehirlerde, meselâ Konya veya Kayseri'de aramak en doğru harekettir kanaatindeyiz.”¹³

Fakat bu sözlere ehemmiyet veren olmamıştır. İleri sürülen tezler de yabana atılacak cinsten değildir. Sözgelisi, Risaletü'n-Nushiyye'deki bir mısraa dayanarak, onun Eskişehir'de ömrünü geçirmediğini iddia eder.Yunus;

Gah bir gazi olam, Efreng ile ceng eyleyem

¹³ Şehabeddin TEKİNDAG, *Yunus Emre Hakkında Araştırmalar*, **Türk Yurdu;Yunus Emre Özel Sayısı**, İst., 1966, s. 174.

derken, gayr-ı müslimlerle savaşmak istediğini bildirir. Eskişehir gibi Tekfurlara yakın bölgede yaşayan bir insan bunları söyleyemez. Bu sözler Anadolu'nun daha içlerinde yaşayan birisine aittir. Bu demektir ki, Yunus, Tekfurlara sınır olan bölgede yaşamamıştır.

Tekindağ ayrıca Konya, Niğde ve Kayseri'de oynanan ve eski bir Türk oyunu olan **çevgandan** söz eder. Yunus'un da şiirlerinde çevgana yer vermesine dikkati çeker:

*Kim ala bu topu çevganımızdan
Top uran meydana çevgan benümdür*

Ele çevgan almadın, meydan arzu kıarsın

*Erenler meydanında yuvarlanır top idim
Padişah çevganında kaldum ise ne oldu*

Yukarıdan beri ortaya koyduğumuz tespitler bize göstermektedir ki, Yunus Orta Anadolu'da mekan tutmuştur ve mezarı da yine Orta Anadolu'da büyük ihtimalle Aksaray Ortaköy'dedir. Nitekim XVIII. Yüzyıla ait bir yazma eserdeki ifadeler bizim bu düşüncemizi teyit etmektedir. Eserde geçen; "*Şimdi merkad-i şerifleri Sivrihisar kurbında mevludı olan Aksaray'a yakındır.*"¹⁴ ifadeleri iki yüz yıl önceden bize Yunus'un yattığı yerin burası olduğunu söylemektedir.

Öyle sanıyoruz ki, ileride bu bölge ile ilgili çalışmalara daha fazla ağırlık verilirse, farklı ipuçları da elde edilecektir.

Bizlere düşen, hiçbir zaman duygularımıza kapılarak gerçeği aramak olmamalıdır. Zira duygu, aklın önüne geçtiğinde gerçekten uzaklaşmak da kaçınılmazdır.*

¹⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi, Yazma no. 714, varak 128.

* Bu yazı **Halk Kültürü 1984 / 2**, (İstanbul 1984, s. 41-54)'de Yunus Emre Niğde Ortaköy'de Yatıyor başlığı ile yayımlanmıştır.